

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

IŠVADA DĖL EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS TVIRTINIMO

2016 m. rugsėjo 21 d. Nr. Y-9
Vilnius

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, vykdydama Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme nustatytas biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas, toliau vadinama Fiskaline institucija, atliko Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengto ir viešai 2016 m. rugsėjo 12 d. paskelbto 2016–2019 m. ekonominės raidos scenarijaus vertinimą ir parengė išvadą. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 3 punktu, Fiskalinė institucija išvadą teikia Lietuvos Respublikos Seimui.

Nepaisant pastaruosius pusantrų metų stebimo lėto ekonomikos augimo, darbo užmokestis ir namų ūkių vartojimas augo sparčiai, todėl mokestinės pajamos viršijo planus. Struktūrinio valdžios sektoriaus balanso rodiklio vertinimo metodai rodo, kad tikėtinas Lietuvos struktūrinis deficitas gali būti didesnis negu skelbiama Lietuvos stabilumo 2016 metų programoje. Atsižvelgiant į ekonomikos ciklo pozicijos ir struktūrinio deficito vertinimo neapibrėžtumą, rengiant 2017 m. biudžeto projektą, būtų apdairu numatyti erdvės galimai struktūrinio deficito paklaidai.

2017–2019 m. namų ūkių vartojimas lieka pagrindinis ūkio plėtros veiksnys. Palanki padėtis darbo rinkoje ir žemas ribinis polinkis taupyti nuolatinės pajamas skatina namų ūkius didinti dabartinį vartojimą. Kita vertus, vangus taupymas, sumažėjęs investicinis aktyvumas ir dalinis eksporto pajėgumas silpnina vidutinio laikotarpio Lietuvos ūkio plėtros perspektyvas, todėl BVP augimo projekcijos peržiūrimos mažėjimo kryptimi visu vidutiniu laikotarpiu.

Fiskalinė institucija pritaria Finansų ministerijos įvardytiems rizikos veiksniams ir tam, kad, norint juos suvaldyti, reikalingas neatidėliotinas struktūrinių reformų įgyvendinimas ir palankios investicinės aplinkos užtikrinimas.

Finansų ministerijos ekonominės raidos scenarijus yra paskelbtas vėliausiai palyginti su kitomis institucijomis ir įtraukia padidėjusį ekonominį ir geopolitinį neapibrėžtumą. Tikėtina, kad

tarptautinės institucijos, skelbdamos projekcijas Lietuvai, taip pat atsižvelgs į pasikeitusias prielaidas ir jų projekcijos bus artimos Finansų ministerijos projekcijoms.

Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengtas scenarijus nulemtas pasirinktų ir įvardytų prielaidų, pagrįstas esamais statistiniais duomenimis ir neprieštaraujantis ekonomikos dėsningumams. Fiskalinė institucija tvirtina 2016–2019 m. ekonominės raidos scenarijų, viešai paskelbtą 2016 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos tinklalapyje.

Išvados priede pateikta 2016 m. pirmojo pusmečio ekonominės raidos apžvalga, šią išvadą pagrindžianti makroekonominių rodiklių ir rizikos veiksnių analizė; **A intarpe** – prekių ir paslaugų eksporto paklausos ir pasiūlos veiksnių ekspertinis vertinimas.

Išvados priedo A intarpe atskleisti Lietuvos eksporto raidą lemiantys paklausos ir pasiūlos veiksniai. Vertinimo metu tirta hipotezė, ar Lietuvos ekonomika yra maža ir atvira, nebuvo paneigta. Manoma, kad eksportas priklauso nuo išorės paklausos ir gebėjimo konkuruoti kainomis, tačiau analizė patvirtina, kad Lietuvos eksportą vidutinėje perspektyvoje labiau ribos atvirojo sektoriaus pasiūla. Atvirasis sektorius yra pagrindinis, siekiant užtikrinti spartesnę ekonomikos konvergenciją Europos Sąjungos vidurkio link, todėl su trikdžiais veikianti eksporto plėtra gali stabdyti konvergenciją.

Valstybės kontrolierius

Arūnas Dulkys

Išvados priedas

DĖL EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS TVIRTINIMO

2016 m. rugsėjo 21 d. Nr. Y-9-1

Su išvada ir jos priedu galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.ifi.lt

TURINYS

<u>2016 M. PIRMOJO PUSMEČIO EKONOMINĖS RAIDOS APŽVALGA</u>	<u>4</u>
<u>2016–2019 M. EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS VERTINIMAS IR TVIRTINIMAS</u>	<u>7</u>
<u>1. 2016–2018 m. projekcijos</u>	<u>7</u>
<u>2. 2019 m. projekcijos</u>	<u>14</u>
<u>3. Kitų institucijų projekcijos</u>	<u>14</u>
<u>4. Rizikos veiksniai</u>	<u>16</u>
<u>5. Scenarijaus vertinimo teisinis pagrindas ir metodai</u>	<u>16</u>

SPECIALIŲJŲ TERMINŲ ŽODYNAS IR SUTRUMPINIMAI

Terminų žodynas

Sutrumpinimas	Terminas / Sąvoka	Apibrėžtis
BPKF	Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	Šį rodiklį sudaro per tam tikrą laikotarpį gamintojų rezidentų įsigytas ilgalaikis turtas, atėmus pardavimus / perleidimus ir pridėjus tam tikrus nesukurto turto vertės padidėjimus dėl gamintojo arba institucinių vienetų gamybinės veiklos.
BVP	Bendras vidaus produktas	Ekonominės veiklos rodiklis, tam tikros ekonomikos visų pagamintų prekių ir paslaugų vertė, atėmus tarpinį vartojimą, pridėjus gaminiams ir importui taikomus grynuosius mokesčius per apibrėžtą laikotarpį.
BVP defliatorius	Bendrojo vidaus produkto defliatorius	Bendras vidaus produktas, išreikštas galiojančiomis kainomis, padalytas iš BVP, išreikšto palyginamosiomis kainomis. Taip pat vadinamas numanomu BVP kainų defliatoriumi.
ERS	Ekonominės raidos scenarijus	Finansų ministerijos parengtas ir viešai pavasarį ir rudenį skelbiamas vidutinio laikotarpio ekonominės raidos scenarijus.
	Galutinio vartojimo išlaidos	Išlaidos prekėms ir paslaugoms, kurias namų ūkiai, namų ūkiams paslaugas teikiančios ne pelno siekiančios institucijos ir valdžios sektorius naudoja individualiems ir kolektyviniams poreikiams tenkinti.
	Kainų gavėjas	Ekonomikos subjektas, kurio dydis yra ne itin svarbus rinkos, kurioje jis veikia, atžvilgiu, todėl jo veikla nedaro įtakos vyraujančiai rinkos kainai.
	Prekybos sąlygų efektas	Prekių ir paslaugų eksporto ir prekių ir paslaugų importo kainų defliatorių skirtumas. Prekybos sąlygų efektu apibrėžiamos aplinkybės, kai sparčiau nei importas brangsta eksportas arba sparčiau nei eksportas pinga importas.
	Rikardo renta	Efektyvumo renta, atsirandanti dėl žemesnių gamybos sąnaudų lyginamojo pranašumo.
	Skolos svertas	Finansinis rodiklis, kuriuo palyginama bendroji namų ūkių skola ir jų disponuojamos metinės pajamos. Jis parodo, per kiek vidutiniškai metų būtų išmokėtos namų ūkių skolos, jei tam būtų skirtos visos metinės disponuojamos namų ūkių pajamos.
SVKI	Suderintas vartotojų kainų indeksas	Eurostato sudarytas statistinio vartotojo krepšelio kainų raidos matas, suderintas visoms ES valstybėms narėms.

Kiti sutrumpinimai

Sutrumpinimas	Terminas / Sąvoka
BGVN	Bendras gamybos veiksmų našumas
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
ECB	Europos Centrinis Bankas
EK	Europos Komisija
ES	Europos Sąjunga
JK	Jungtinė Karalystė
MAE	Maža ir atvira ekonomika
MMA	Minimali mėnesinė alga
TVF	Tarptautinis valiutos fondas
VS	Valdžios sektorius

2016 M. PIRMOJO PUSMEČIO EKONOMINĖS RAIDOS APŽVALGA

2016 m. I pusmetį buvo stebimas 2,2 proc. realaus BVP augimas¹. Namų ūkių vartojimas ir grynasis eksportas buvo pagrindiniai veiksniai, skatinantys ekonomikos augimą. Neigiamą įtaką darė ypač traukęsis **investicijų** augimas bei mažėjusios **atsargos**.

Gerėjanti padėtis darbo rinkoje, realaus darbo užmokesčio augimas, vis dar žemos palūkanų už paskolas normos, mažinančios finansinių įsipareigojimų našta, yra pagrindiniai veiksniai, didinantys namų ūkių perkamąją galią ir stiprinantys jų finansinę padėtį.

Palanki tarptautinė aplinka, eksportuotojų persiorientavimas į kitas rinkas ir atsigavimas po Rusijos embargo dėl maisto produktų lėmė spartų prekių ir paslaugų realaus eksporto augimą².

Šalies ūkio plėtrą šių metų I pusmetį, priešingai nei 2015 m., neigiamai veikė bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas (1 lentelė). Smuko daugelis kapitalo formavimo kategorijų, išskyrus auginamus biologinius išteklius, informacijos ir ryšių technologijų (IRT) ir transporto įrangas. Investicijų kritimui didžiausią įtaką darė tai, kaip įgyvendinami 2014–2020 m. ES finansinio laikotarpio projektai. ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų dalis, kurią suplanuota išmokėti per 2016 m., sudaro 960 mln. eurų, per šių metų pusmetį buvo išmokėta 18 proc. visos 2016 m. numatytos sumos.

Darbo rinkos rodiklių tendencija ir toliau lieka teigiama. 2016 m. I ketvirtį vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio (kartu su individualiosiomis įmonėmis) augimas siekė 7,4 proc. Didžiausios įtakos augimui turėjo MMA didinimas ir didesnė darbuotojų derybinė galia dėl kvalifikuotos darbo jėgos trūkumo. Užimtųjų skaičius šį pusmetį augo labiausiai nuo 2011 m. I pusmečio, fiksuotas 2,2 proc. metinis augimas. Pagal amžiaus grupes didžiausias (9,9 proc.) augimas buvo 55–64 metų amžiaus grupėje. Gerėjant šiems darbo rodikliams, mažėjo nedarbas. Jis šių metų I pusm. siekė 8,2 proc.³ ir yra mažesnis už natūralų nedarbo lygį. Visa tai prisideda prie gyventojų pajamų ir namų ūkių vartojimo augimo.

1 lentelė. 2016 m. I pusmečio BVP komponentių įtaka realaus BVP augimui

Rodikliai	Proc.
1. BVP (palyginamosiomis kainomis) (2+3+4+5)	2,2
2. Galutinio vartojimo išlaidos	3,9
3. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	-0,7
4. Atsargų pokyčiai ir vertybių įsigijimas atėmus pardavimus / perleidimus	-2,0
5. Grynasis eksportas (6–7)	0,9
6. Prekių ir paslaugų eksportas	4,1
7. Prekių ir paslaugų importas	3,2

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, Fiskalinės institucijos skaičiavimai

¹ Eliminavus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, fiksuotas 2,4 proc. augimas.

² Eliminavus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, augimas siekė 4,3 proc.

³ Nedarbo lygis, eliminavus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, šių metų pusmetį siekė 8,4 proc.

Infliacija šį pusmetį vis dar maža, tačiau, palyginus šių ir praeitų metų atitinkamus pusmečius, vartotojų kainų indeksas yra 0,5 proc. didesnis. Didžiausią įtaką kainų augimui daro auganti vidaus paklausa, didėjantys atlyginimai. Bendrą kainų lygio augimą veikia kylančios paslaugų kainos, kurios praeitų metų pirmąjį pusmetį ir šiais metais augo sparčiausiai visoje ES. Šiomet didėja ir maisto kainos, tačiau kyla tos, kurioms visada būdingi svyravimai (daržovių ir vaisių), kitos kyla palyginti nedaug. SVKI augimui neigiamą poveikį vis dar daro energijos žaliavų kainos – mažėjančios šilumos energijos, degalų ir administruojamosios, taip pat ryšio paslaugų, transporto.

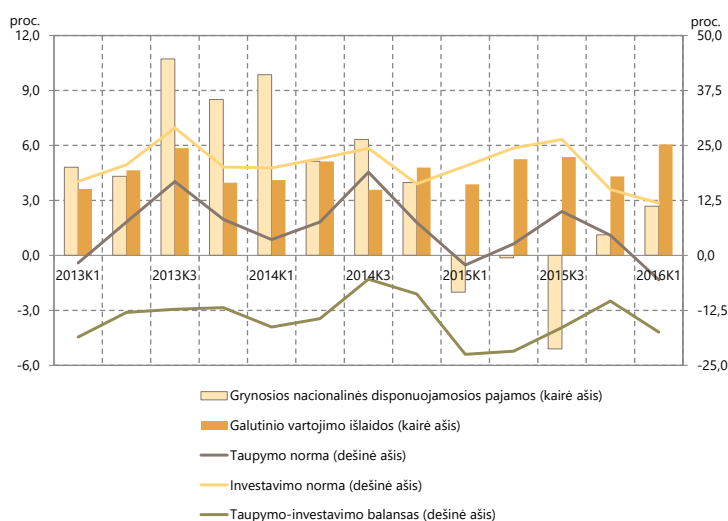
Nuo 2014 m. IV ketvirčio galutinių vartojimo išlaidų augimas lenkia grynųjų nacionalinių disponuojamų pajamų priaugio tempą. Taupymo norma labai sumažėjo ir peržengė neigiamą ribą (-5,6 proc.), tikėtina dėl gerokai nukritusių palūkanų už indėlius normų. Kartu krenta ir investavimui skirta pajamų dalis, sudaranti apie 12 proc. (1 pav.).

Žvelgiant į I pusr., ekonominių vertinimų rodiklis šiais metais buvo geriausias nuo 2009 m. Tai patvirtina ne tik išaugusi mažmeninė prekyba, paslaugų sektorius, bet ir vartotojų užtikrintumas, pasitikėjimas.

Namų ūkiai ir ne pelno siekiančios organizacijos toliau vykdo skolos svėrto didinimą, stebimas didelis skolinimosi augimo tempas. Auga tiek paskolos vartojimui, tiek būstui įsigyti. Remiantis šių metų I pusr. statistiniais duomenimis, namų ūkiams suteiktų paskolų ne būstui įsigyti palūkanų norma, palyginti su praėjusiais metais, yra šiek tiek sumažėjusi, o paskolų būstui įsigyti palūkanų norma yra šiek tiek ūgtelėjusi. Stebimas ir ne finansų bendrovių įsipareigojimų augimas.

Bendroji pridėtinė vertė 2016 m. I pusmetį augo 0,9 proc. punkto daugiau nei 2015 m. atitinkamą pusmetį. Statybų sektorius, daugiausiai prisidėjęs prie 2015 m. ūkio plėtros, šių metų I pusr. patyrė didžiausią nuosmukį iš visų sektorių. Tam turėjo įtakos investicijų, finansuojamų iš ES struktūrinės paramos, sumažėjimas. Dėl šios priežasties 25,6 proc. mažėjo inžinerinių statinių, o 15 proc. – negyvenamųjų pastatų statybos darbų. Sparčiausiai šių metų I pusmetį pridėtinę vertę kūrė finansinės ir draudimo bei informacijos ir ryšių veiklos (2 lentelė).

1 pav. Galutinio vartojimo išlaidų ir disponuojamų pajamų augimo dinamika 2013–2016 m.

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, Fiskalinės institucijos skaičiavimai

2 lentelė. Pridėtinės vertės priaugis pagal ekonominės veiklos rūšis

Bendroji pridėtinė vertė pagal ekonominės veiklos rūšis palyginamosiomis kainomis	Metinis pokytis, proc.	
	2015 m. I pusm.	2016 m. I pusm.
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	-5,3	-8,4
Pramonė	2,0	2,7
Apdirbamoji gamyba	2,4	2,3
Statyba	8,7	-11,4
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; transportas; apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla	0,2	4,0
Informacija ir ryšiai	1,4	5,4
Finansinė ir draudimo veikla	-1,8	7,3
Nekilnojamojo turto operacijos	-1,3	2,4
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla; administracinė ir aptarnavimo veikla	3,2	3,7
Viešasis valdymas ir gynyba; švietimas; žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	1,1	1,1
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla, namų ūkio reikmenų remontas ir kitos paslaugos	2,6	2,5
Iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis	1,5	2,4

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, Fiskalinės institucijos skaičiavimai

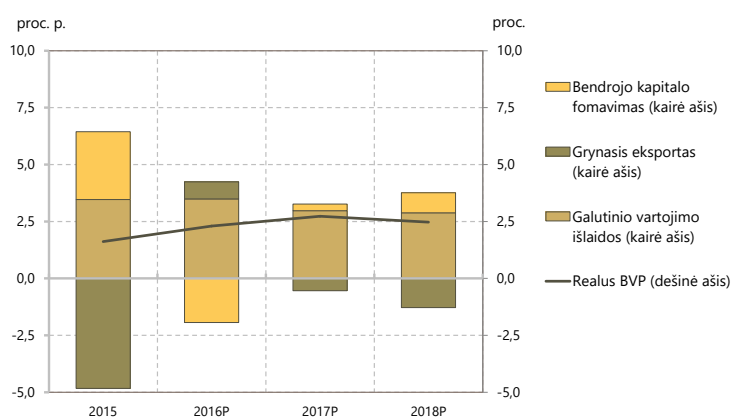
Atkreiptinas dėmesys, kad 2016 m. I pusm. duomenys neapima po JK referendumo dėl narystės ES padidėjusio ekonominio neapibrėžtumo, todėl pratęsti šiuo metu statistiniuose duomenyse stebimas tendencijas yra rizikinga. Vartojimo ir skolinimosi augimo kryptys 2016 m. II pusm. ir vėlesnėje perspektyvoje gali pasikeisti.

2016–2019 M. EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS VERTINIMAS IR TVIRTINIMAS

1. 2016–2018 M. PROJEKCIJOS

2016 m. projektuojamas 0,7 proc. p. spartesnis realaus BVP augimas nei 2015 m. Palyginti su 2016 m. pavasario ERS, šio rodiklio projekcijos 2016–2018 m. yra peržiūrimos mažėjimo kryptimi. 2015 m. realaus BVP augimas siekė 1,6 proc. Palyginti su 2016 m. pavasario ERS, Finansų

2 pav. Realus BVP ir jo kaitos veiksniai

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, Fiskalinės institucijos skaičiavimai

ministerija sumažina šio rodiklio 2016–2018 m. augimo projekcijas: 2016 m. augimas lėtinamas 0,2 proc. p., 2017 m. – 0,5 proc. p., 2018 m. – 0,6 proc. p. ir sudarys atitinkamai 2,3, 2,7 ir 2,5 proc.

Nepaisant 2016 m. I pusm. didesnio namų ūkių vartojimo ir gerėjančio gryojo eksporto, 2016 m. BVP peržiūrą mažėjimo kryptimi lemia po 2015 m. spurto stabtelėjęs BPKF augimas ir ypač didelis atsargų⁴ eikvojimas (2 pav.). 2017–2018 m.

BVP augimo projekcijos mažinimas susijęs su stipresne projektuojama neigiama gryojo eksporto įtaka. **Finansų ministerijos 2016–2018 m. realaus BVP projekcijos yra atsargesnės nei Lietuvos banko (3 lentelė), tačiau patenka į tvirtinimo atkarpą ir yra tvirtinamos.**

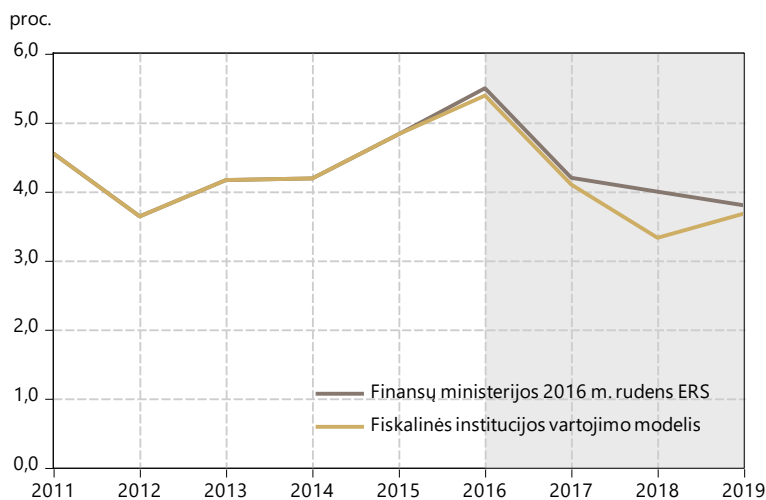
Namų ūkių vartojimas 2016 m. lieka esminis ūkio plėtros šaltinis. Palyginti su 2016 m. pavasario ERS, 2016 m. privataus vartojimo augimas didinamas 1,2 proc. p., 2017–2018 m. peržiūros yra nuosaikios. 2016 m. rudens ERS metinio namų ūkių vartojimo augimo tempo projekcijos numato tolygų mažėjimą nuo 5,5 proc. 2016 m. iki 4,0 proc. 2018 m. Palyginti su Fiskalinės institucijos vartojimo modeliu⁵ (3 pav.), projektuojama privataus vartojimo mažėjimo tendencija 2016 ir 2017 m. suderinta su nominalaus BVP, nedarbo lygio, infliacijos ir darbo užmokesčio fondo projekcijomis, tačiau 2018 m. tikėtina stipresnė peržiūra žemyn (3 pav.). 2016 m. ERS privataus vartojimo projekcija atitinka mėnesinę statistiką: 2016 m. sausio–rugpjūčio mėn. mažmeninės prekybos apyvarta auga 4,6 proc., palyginus su 2015 m. atitinkamu laikotarpiu, ir antrus metus iš eilės beveik nekinta vartotojų pasitikėjimo rodiklis.

⁴ Paskutinių trijų ketvirčių (2015 m. IV ketv.–2016 m. II ketv.) grynas atsargų pokytis pranoko iki tol didžiausią šio rodiklio pasikeitimą per 2009 m.

⁵ Išvados „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ 2016-03-30 priedas Nr. Y-5-1, A intarpas.

Palanki padėtis darbo rinkoje, žemas ribinis polinkis taupyti nuolatinės darbo santykių pajamas ir trumparegiškumas⁵ skatina namų ūkius didinti dabartinį vartojimą. Kitos pajamų kategorijos, kurios dažniausiai skiriamos palaikomosioms atsargoms (sutaupoms „juodai dienai“) kaupti ir / ar būsimam vartojimui, auga gerokai lėčiau. Todėl nepakankamos palaikomios atsargos ir sumažėjęs investicinis aktyvumas yra neigiami rizikos veiksniai stipresniems privataus vartojimo svyravimams vidutinėje perspektyvoje. Lietuvos bankas projektuoja šiek tiek lėtesnę privataus augimo raidą (3 lentelė), bet **Finansų ministerijos namų ūkių vartojimo projekcijos patenka į šio rodiklio tvirtinimo atkarpą ir yra pagrįstos.**

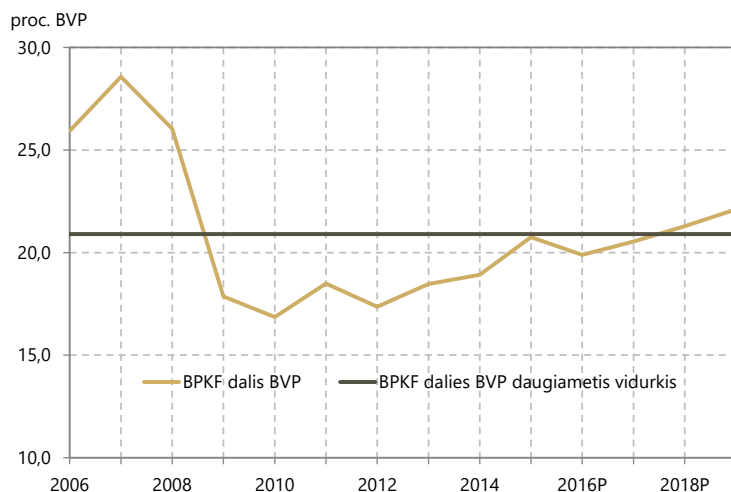
3 pav. Namų ūkių vartojimo projekcijos suderinamumo tikrinimas

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, Fiskalinės institucijos skaičiavimai

Finansų ministerija rudens ERS pakeitė BPKF projekcijas: vietoje projektuoto 2,1 proc. augimo 2016 m. numatomas 2,6 proc. sumažėjimas, o 2017 m. ir 2018 m. – investicijų augimo paspartėjimas atitinkamai 6,3 proc. ir 6,5 proc.

4 pav. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo dalis BVP struktūroje

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, Fiskalinės institucijos skaičiavimai

Dėl esamo 2014–2020 m. laikotarpio ES paramos panaudojimo šiais metais tikimasi neigiamo BPKF prieaugio ir atitinkamai daugiau investicijų vėlesniais vidutinio laikotarpio metais. Vis dėlto, padidėjus ekonominiam neapibrėžtumui po JK referendumo dėl narystės ES, mažai tikėtina, kad BPKF BVP struktūroje viršys daugiametį vidurkį – 20,9 proc. BVP (4 pav.). 2015 m. šis rodiklis sudarė 20,8 proc. BVP, o 2016 m. – 19,9 proc. BVP. **Todėl vidutinio laikotarpiu investicijos gali augti lėčiau nei projektuoja rudens ERS.**

Nepaisant neigiamų kainų šokų ir vis dar apribotų galimybių eksportuoti į rytus, 2016 m. eksporto augimas didinamas iki 4,9 proc. Dėl padidėjusio išorės aplinkos neapibrėžtumo mažinamas vidutinio laikotarpio eksporto augimas. Palyginti su 2016 m. pavasario ERS, Finansų ministerija 2016 m. projektuoja 1,3 proc. p. eksporto augimo padidėjimą iki 4,9 proc. Daugiausiai šį augimo padidėjimą, tikėtina, lems sparčiau nei 2015 m. augantis prekių, neįskaitant mineralinių produktų, ir paslaugų eksportas į kitas nei Rusijos ir ES rinkas. Peržiūrą lemia ir 2015 m. statistinių eksporto duomenų revizija⁶. Skirtingai nuo 2016 m. pavasario ERS, Finansų ministerijos projektuojamas eksporto atsigavimas yra laikinas. Dėl pagrindinių Lietuvos prekybos partnerių plėtros prastesnių perspektyvų ir nepalankių vidaus bei išorės prekybos sąlygų 2017–2018 m. eksporto projekcijos numatomos 1,6 ir 1,4 proc. p. mažesnės nei pagal 2016 m. pavasario ERS, ir sudarys atitinkamai 2,8 ir 3,1 proc. Palyginti su kitomis institucijomis (**3 lentelė**), šios eksporto projekcijos yra atsargiausios. Finansų ministerija akcentuoja tikėtinus struktūrinius suvaržymus, neleidžiančius toliau didinti eksporto pasiūlos potencialo (**žr. A intarpą**). Atvira ir palyginti maža Lietuvos ekonomika lemia, kad eksportą vidutinėje perspektyvoje labiau ribos atvirojo sektoriaus pasiūla nei konkurencija kainomis. Pasiūlos apribojimai priklauso nuo pagrindinių gamybos veiksnių (darbo, ypač kvalifikuoto, ir kapitalo) stokos ir į eksportą orientuotos gamybos pajėgumų silpnos koncentracijos. Potenciali Lietuvos eksporto paklausa galėtų būti daug didesnė nei galimybės ją patenkinti, todėl rinka nėra pusiausvyroje. Didinti kainų neleidžia nedidelis Lietuvos prekės ženklų žinomumas. Pastaruoju metu stebimas suaktyvėjimas darbo rinkoje, o praeitų metų gausios investicijos į mašinas ir įrenginius leidžia manyti, kad atvirojo sektoriaus pajėgumų plėtra gali reikšmingai paspartinti lietuviškos kilmės produktų eksportą vidutinėje perspektyvoje. Kita vertus, šalis nėra tiek maža, kad trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiais nebūtų veikiami suprastėjęs Lietuvos prekybos pagrindinių partnerių padėties, ypač dėl tiesioginio ir netiesioginio Rusijos sankcijų poveikio ES šalių ekonomikoms ir kylančio protekcionizmo grėsmių Europoje ir Šiaurės Amerikoje.

A intarpas. Eksporto paklausos ir pasiūlos veiksniai arba kaip užvesti Lietuvos ūkio eksporto variklį?

Intarpo analizės tikslas. ERS eksporto projekcijų didelės paklaidos skatina giliau išanalizuoti eksporto apimtis lemiančius paklausos ir pasiūlos veiksnius. Antrus metus iš eilės eksporto perspektyvos vertinamos atsargiai. Pagal 2016 m. rudens ERS 2017–2018 m. eksporto projekcijos peržiūrimos žemyn, todėl nuo 2017 m. pagrindiniu Lietuvos ūkio plėtros varikliu bus vidaus paklausa. Tokia ekonomikos raida nėra tvari, todėl būtina nustatyti, kokios yra konkurencingo ir augančio eksporto būtinosios sąlygos. **Būtent todėl šiuo intarpu siekiama atskleisti Lietuvos eksporto raidą lemiančius išorės (paklausos) ir vidaus (pasiūlos) veiksnius.** Kodėl tai svarbu suprasti rengiant VS biudžeto projektą? Gali atrodyti, kad nominalusis eksportas nėra tiesioginė mokestinių įplaukų bazė, todėl šio rodiklio projekcija nėra esminė sudarant ERS. Remiantis Fiskalinės institucijos ekonometriniais vertinimais, toks požiūris yra siauras. Pirma, eksporto apimties ir jo kainų peržiūros yra ekonominiai šokai, kurie per visuminę paklausą ir visumines pajamas tiesiogiai veikia VS mokestinių pajamų bazių projekcijas. Antra, Lietuvos eksportas yra stambiausia visuminės paklausos dalis, todėl lemia VS išlaidų dydžius, matuojamų proc. BVP. Taigi apdairiai sudaryta eksporto projekcija mažina ERS paklaidas ir VS biudžeto nevykdymo riziką.

Mažos ir atviros ekonomikos (toliau – MAE) statusas yra hipotezė, kurią testuojant neužtenka nagrinėti tik paklausos veiksnius. Dažnai viešojoje erdvėje tvirtinama, kad Lietuvos ekonomika yra maža ir atvira, todėl

⁶ 2015 m. anksčiau skelbta reikšmė nukrito nuo 1,2 proc. iki –0,2 proc.

eksporto raidą lemia tik išorės veiksniai: užsienio rinkų paklausa ir santykinės Lietuvos eksportuotojų ir jų varžovų kainos. Taigi MAE hipotezę bandoma grįsti eksporto paklausą pabrėžiančiais modeliais. Toks pagrindimas yra klaidinantis. Eksporto paklausos modeliai atskleidžia, kad prekės ženklas „pagaminta Lietuvoje“ yra pajėgus veikti monopolinės konkurencijos rinkos sąlygomis. Taigi šiam prekės ženklui atitenka tam tikra likutinė prekybos partnerių importo paklausos dalis, kurioje eksportuotojai maksimizuoja pelnus esant horizontaliai⁷ eksporto pasiūlai. Praktikoje dažnai aptinkama eksportą lemiančių mišrių veiksnių atvejų. Lietuvos atveju prekių ir paslaugų eksportas pasižymi spartėjančia diversifikacija, apima skirtingu tempu augančius ekonominės veiklos sektorius ir priklauso nuo reeksporto dinamikos. Kita vertus, ekonomiką vadinti maža ir atvira galima ir tada, kai jos eksportą veikia ne tik paklausos, bet ir pasiūlos veiksniai.

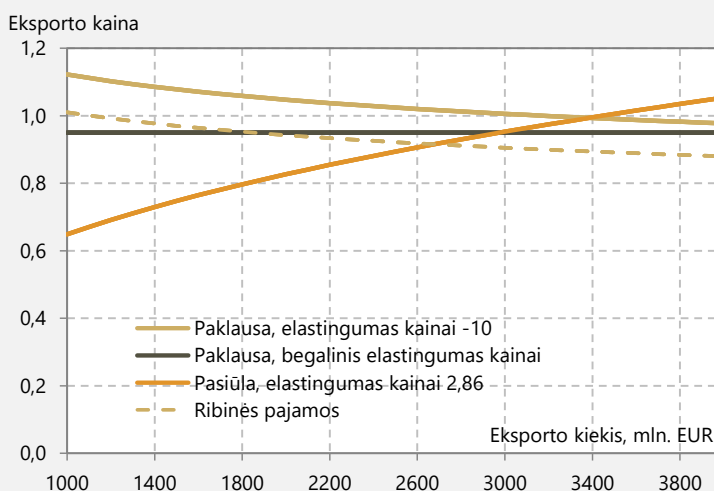
Formalus MAE apibrėžimas yra susijęs ir su pasiūlos apribojimais.

MAE eksportuotojo „išivaizduojama“ eksporto rinkos paklausos, priešingai negu pasiūlos, kreivė yra horizontali, todėl eksporto plėtrą visiškai riboja pasiūlos apimtis (pav. A.1). Tokie eksportuotojai priima varžovų kainas kaip esamas ir trumpalaikėje, ir ilgalaikėje perspektyvoje, o eksporto apimtys nustatomos priklausomai nuo pasiūlos (technologinių galimybių gaminti) apribojimų. Atsižvelgiant į gamybos galimybes, atvirojo sektoriaus įmonės nustato gamybos apimtį išorės ir vidaus

rinkoms. Šios įmonės turi monopolinės konkurencijos veikiamą erdvę antkainio kainodarai arba atitinkamą Rikardo (efektyvumo) rentą dėl santykinai pigesnių darbo jėgos ir/ar kapitalo veiksnių. Galiausiai, vidutinio laikotarpio eksporto plėtrą riboja atvirojo sektoriaus gamybos pajėgumai, proporcingi šio sektoriaus potencialiajai gamybai. Tinkamai suformuluotą MAE hipotezę patvirtina verslo atstovai: jie teigia, kad atvirajam ūkio sektoriui skverbtis į tarptautines rinkas (pvz., Azijos kryptimi) sudėtinga dėl menkų siūlomų eksporto apimčių, mažėjančio konkurencingumo ir riboto prekės ženklų žinomumo. Kitaip sakant, eksporto perspektyvas riboja atvirojo sektoriaus gamybos pajėgumai, todėl eksporto plėtrą stabdo Lietuvos ūkio vidaus apribojimai. Vidutinėje perspektyvoje eksporto kainą ir kiekį lemia eksporto pasiūlos ir paklausos sistemos sąveika, o aprašytos hipotezės yra kraštutiniai testuoti atvejai. **A.1 lentelėje** pateikti trys vidutinio laikotarpio modelių įvėrciai, kurie atspindi paklausos ir pasiūlos lygčių apribojimus ir jų derinį⁸.

Lietuvos ekonomika yra atvira ir palyginti maža, tačiau jos eksporto dalies plėtrą riboja ne eksporto kainų konkurencija ar pelningumo normos, o technologinės galimybės gaminti. Pagal įvertintą atvirkštinės eksporto paklausos lygtį darytina išvada, kad nėra statistinio pagrindo atmesti hipotezę, kad paklausa yra absoliučiai elastinga kainos atžvilgiu. Tačiau Lietuvos eksportuotojai nėra ir kainų gavėjai, nes hipotezė „kainos sutampa su varžovų kainomis“ yra statistiškai nereikšminga. Šis skirtumas galėtų būti paaiškintas pasiūlos apribojimais, t. y. santykinai pigesniais gamybos veiksniais, kurie nusako Rikardo rentą. Intuityviai rentos interpretacija išvedama iš abipusio

A.1 pav. Eksporto paklausa ir pasiūla

Šaltinis – Fiskalinės institucijos skaičiavimai

⁷ Sakoma, kad tokia horizontali kiekio kryptimi pasiūla (arba paklausa) yra absoliučiai elastinga kainos atžvilgiu. Taigi, esant tam tikrai kainai, faktinė eksporto apimtis gali būti be galo didelė, o pasiūlos elastingumas kainai yra begalinis.

⁸ Dėl teorinių modeliavimo aspektų skaitykite plačiau D. Celov (2015) LEMPA: a Quarterly Lithuanian Economy Model for Medium-Run Projections and Analysis. Lietuvos bankas, Mimeo.

paklausos modelio eksporto kainos ir kiekio statistinio nereikšmingumo, taigi darytina išvada, kad eksporto kiekis yra iš esmės neįtakojamas santykinų kainų pokyčiams. Tačiau rentos apimtis priklauso nuo pasiūlos apribojimų ir jos negalima nustatyti nagrinėjant vien tik paklausos modelį.

A.1 lentelė. Eksporto paklausos ir pasiūlos apribojimų vaidmuo

Paklausos modelis		
Tiesioginė	$x_t = 1,977m_t^W - 0,777(\hat{p}_t^X - p_t^W) + 8,120 + 0,216d^{01q403q3} + 0,111d^{08q4} + \varepsilon_t$ (0,082)* (0,734) (0,026)* (0,043)* (0,036)*	
	$\bar{R}^2 = 0,976; \tau_{EG} = -4,977; s.p. = 0,075$	
Atvirkštinė	$\hat{p}_t^X = 0,868p_t^W - 0,041x_t + 0,120m_t^W + 0,321 + 0,003d^{01q403q3} + 0,013d^{08q4} + \varepsilon_t$ (0,050)* (0,031) (0,066) (0,254) (0,031) (0,008)	
	$\bar{R}^2 = 0,985; \tau_{EG} = -4,733; s.p. = 0,015;$	
Pasiūlos modelis		
Tiesioginė	$x_t = y_t^* + 1,253(\hat{p}_t^X - p_t^{HEX}) + 0,675(\hat{p}_t^X - mc_t^X) - 5,910 + 0,154d^{01q403q3} - 0,11d^{08q4} + 1,210 \log t + \varepsilon_t$ (0,205)* (0,256)* (0,304)* (0,042)* (0,044)* (0,076)*	
	$\bar{R}^2 = 0,945; \tau_{EG} = -5,391; s.p. = 0,071;$	
Atvirkštinė	$\hat{p}_t^X = 0,576p_t^{HEX} + 0,310mc_t^X + 0,350(x_t - y_t^*) + 2,240 - 0,070d^{01q403q3} - 0,086d^{08q4} - 0,463 \log t + \varepsilon_t$ (0,146)* (0,224) (0,078)* (0,526)* (0,023) (0,033)* (0,114)*	
	$\bar{R}^2 = 0,926; \tau_{EG} = -4,911; s.p. = 0,034;$	
Mišrusis modelis		
Tiesioginė	$x_t = 1,035m_t^W - 2,230(\hat{p}_t^X - p_t^W) + 1,468 \log y_t^* - 4,624 + 0,130d^{01q403q3} - 0,030d^{08q4} + \varepsilon_t$ (0,303)* (0,723)* (0,465)* (4,032) (0,042)* (0,055)	
	$\bar{R}^2 = 0,981; \tau_{EG} = -5,011; s.p. = 0,066;$	
Atvirkštinė	$\hat{p}_t^X = 0,884p_t^W - 0,073(x_t - m_t^W) + 0,172 \log y_t^* - 0,905 + 0,002d^{01q403q3} + 0,001d^{08q4} + \varepsilon_t$ (0,093)* (0,029)* (0,044)* (0,227)* (0,008) (0,008)	
	$\bar{R}^2 = 0,988; \tau_{EG} = -5,183; s.p. = 0,014;$	
Hipotezių tikrinimas		
Nulinė hipotezė	Waldo testo p reikšmė	Statistinio reikšmingumo išvada
Paklausa absoliučiai elastinga kainos atžvilgiu	0,200	Statistiškai reikšminga
Pasiūla absoliučiai elastinga kainos atžvilgiu	0,000	Statistiškai nereikšminga
Kainos sutampa su varžovų kainomis	0,011	Statistiškai nereikšminga
Mišraus modelio importo dalies apribojimai galioja	0,104	Statistiškai reikšminga
X_t	prekių ir paslaugų eksportas be mineralinių produktų palyginamosiomis kainomis	
M_t^W	Lietuvos 20 tarptautinės prekybos partnerių importo be mineralinių produktų paklausa, indeksas 2010 = 100	
\hat{P}_t^X	prekių ir paslaugų eksporto defliatorius, pašalinus naftos kainų įtaką	
P_t^W	užsienio varžovų kainos – Lietuvos 20 tarptautinės prekybos partnerių eksporto defliatorių svertinis vidurkis	
P_t^{HEX}	suderintas vartotojų kainų indeksas be energetikos kainų, indeksas 2010 = 100	
MC_t^X	ribinės eksportuojančio sektoriaus sąnaudos	
Y_t^*	privataus sektoriaus potencialioji gamyba	
d^{08q4}	žyminis nuolatinio pasikeitimo kintamasis, 1 nuo 2008 m. ketvirtojo ketvirčio, 0 kitur	
$d^{01q403q3}$	žyminis kintamasis, 1 nuo 2001 m. ketvirtojo ketvirčio iki 2003 m. trečiojo ketvirčio, 0 kitur	
t	laikas	
Pastabos: Vertinimo metodas yra visiškai modifikuotas mažiausių kvadratų; vertinimo imtis 2000–2014 metai; standartiniai nuokrypiai pateikiami skliausteliuose po parametrų įverčiais; * rodo 5 proc. statistiškai reikšmingai besiskiriančius nuo nulio parametrų įverčius; – žymi apribotus parametrus. \bar{R}^2 yra pakoreguotas determinacijos koeficientas; τ_{EG} yra Engle-Granger procedūros ADF testo statistika, esant nulinei hipotezei, kad kointegravimo nėra; $s.p.$ yra imties vidutinė standartinė regresijos paklaida. Mažosios lotyniškos raidės žymi kintamųjų natūrinio logaritmo transformacijas, pavyzdžiui: $x_t = \log X_t$.		

Šaltinis – Eurostatas, Tarptautinis valiutos fondas ir Pasaulio bankas, Fiskalinės institucijos skaičiavimai.

Iš pasiūlos lygčių analizės galima padaryti keletą išvadų. Pirma, transformacijos pakeičiamumas tarp vidaus ir išorės rinkų yra arti vieneto, todėl eksportuotojams abi rinkos beveik vienodai patrauklios. Antra, papildomai įtrauktas logaritminis trendas rodo, kad atvirojo sektoriaus potencialioji gamyba beveik trigubai sparčiau auga negu uždarojo sektoriaus atitiktumu. Logaritminio trendo privalumas yra tai, kad laikui bėgant atotrūkis tarp atvirojo ir uždarojo ekonomikos sektorių tampa mažesnis. **Atvirasis sektorius yra pagrindinis, siekiant užtikrinti spartesnius ekonomikos konvergencijos tempus, todėl eksporto plėtros veikimas su trikdžiais gali konvergenciją**

stabdyti. Trečia, teigiamas ir statistiškai reikšmingai besiskiriantis nuo nulio atvirkštinės pasiūlos funkcijos elastingumas kartu su anksčiau nepaneigta horizontalia paklausos funkcija reiškia, kad vidutinis antkainis eksporto rinkoje sutampa su Rikardo renta. Tačiau vidaus kaina ir antkainis silpniau susiję su eksporto defliatoriumi nei eksporto ir užsienio varžovų kainos atvirkštinėje paklausos lygtyje. Svarbiausia pasiūla yra tai, kad **šiuo metu eksportuotojams mažiau svarbios pelningumo normos, labiau koncentruojamasi į gamybos pajėgumų ir eksporto apimčių didinimą.** Kitaip sakant, esama prekės ženklo „pagaminta Lietuvoje“ paklausa vis dar yra didesnė nei galimybės ją patenkinti. Taigi vidutinio laikotarpio eksportas daugiau apribotas pasiūlos veiksmų, o paklausos ir pasiūlos sistema nėra pusiausvyra. Siekiant užvesti eksporto variklį, būtina investuoti į atvirojo sektoriaus gamybos pajėgumų didinimą.

Kadangi Lietuvos eksporto plėtrą labiau apriboja atvirojo sektoriaus gamybos pajėgumų dydis nei užsienio prekybos partnerių paklausa, siekiant sumažinti ERS eksporto projekcijų paklaidas, paklausos lygtį verta papildyti pasiūlos veiksniais. Mišraus modelio apribojimų statistinės hipotezės tikrinimas šio tvirtinimo nepaneigė (**A.1 lentelė**).

Prekių ir paslaugų importo projekcija peržiūrima mažėjimo kryptimi, tačiau silpniau nei eksporto rodikliai, todėl vidutinėje perspektyvoje numatomas labiau neigiamas tarptautinės prekybos balansas. Palyginti su 2016 m. pavasario ERS, Finansų ministerija lėtina importo augimo 2016–2018 m. projekcijas atitinkamai 0,7, 0,9 ir 0,9 proc. p. Šiais metais importą neigiamai veikia gerokai smukusi investicinių prekių importo paklausa ir intensyvus investicinių prekių atsargų eikvojimas. Tai patvirtina statistiniai duomenys: investicinių prekių be transporto įrenginių importas per 2016 m. sausio–liepos mėn. sumažėjo 7,5 proc., palyginti su praeitų⁹ metų atitinkamu laikotarpiu. Pažymėtina, kad šių metų sausio–liepos mėn. intensyviai importuotos transporto priemonės. Tai galėtų paspartinti transporto sektoriaus paslaugų eksporto augimą ateityje. 2017–2018 m. importo peržiūrą lėmė importo paklausos veiksmų pasikeitimai. Importo paklausa priklauso nuo namų ūkių vartojimo, valdžios sektoriaus vartojimo, investicijų ir eksporto ir yra lygi šių komponentų palyginamosiomis kainomis svertinei sumai¹⁰. Fiskalinės institucijos skaičiavimai rodo, kad 2017–2018 m. importo augimo sumažinimas 0,7 proc. p. yra paaiškintinas.

Pagal Finansų ministerijos projekcijas, **BVP defliatoriaus** pokytis 2016 m. sudaro 0,7 proc., 2017 m. – 2,2 proc., o 2018 m. – 2,3 proc. (**3 lentelė**). Ateities sandorių rinkoje fiksuojamas žaliavų ir naftos kainų augimas vidutinėje perspektyvoje, todėl tikėtina, kad importo kainų augimas susilygins su eksporto kainų augimu ir nuo 2014 m. vyravęs teigiamas prekybos sąlygų efektas išnyks. Panašią BVP defliatoriaus raidą projektuoja ir Lietuvos bankas. **Kadangi šios projekcijos patenka į tvirtinimo atkarpą, BVP defliatoriaus pokyčio projekcijos tvirtinamos.**

Rudens ERS projektuojama SVKI raida nekeičiama: šiems metams projektuojamas 0,7 proc. augimas, o 2017 ir 2018 m. sudarys atitinkamai 2,2 ir 2,5 proc. Ateities sandorių rinkoje fiksuojamas visų maisto rūšių ir naftos kainų kilimas pagrindžia laukiamą infliacijos paspartėjimą. SVKI augimo paspartėjimui įtakos turės ir visų rūšių alkoholinių gėrimų ir etilo alkoholio akcizų tarifų kasmetinis didinimas.

⁹ 2015 m. investicinių prekių importo augimas viršijo 20 proc.

¹⁰ Iš 2010 m. sąnaudų ir produkcijos lentelių namų ūkių vartojimo, valdžios sektorių vartojimo, investicijų ir eksporto atitinkamos importo dalys yra 0,381, 0,147, 0,392 ir 0,532.

2016 m. I pusm. vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (kartu su individualiosiomis įmonėmis) išaugo 7,4 proc. Didžiausią įtaką augimui turi mažėjantis nedarbo lygis¹¹, sparčiai augantys atlyginimai privačiame sektoriuje, ypač uždaros ekonomikos veiklose, didėjantis laisvų darbo vietų skaičius¹², didėjantis specialistų pasiūlos ir paklausos neatitikimas ir Vyriausybės sprendimai dėl minimalaus darbo užmokesčio didinimo. Finansų ministerijos projektuojamas vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio prieaugis 2016–2018 m. sudarys atitinkamai 7,4, 6,2 ir 6,1 proc. Projektuojama raida neatitrūksta nuo Lietuvos banko prognozuojamos perspektyvos. **Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio rodiklio projekcijos patenka į tvirtinimo atkarpą, todėl yra tvirtinamos.**

Pastaruosius kelerius metus daugelyje projekcijų buvo laukiama užimtųjų augimo tempo mažėjimo, tačiau trečius metus stebimas rekordus mušantis užimtųjų skaičiaus prieaugis. 2016 m. I pusm. užimtųjų skaičius išaugo 2,2 proc. Labiausiai jį lėmė 9,6 proc. išaugęs užimtųjų skaičius 54–64 metų amžiaus grupėje (**žr. 2016 m. pirmojo pusmečio ekonominės raidos apžvalgą**). Šioje amžiaus grupėje užimtumas auga daugiau nei po 5 proc. nuo 2011 m. Tai lemia pamažu didinamas vyrų ir moterų pensinis amžius ir tai, kad, darbo rinkoje trūkstant tinkamų specialistų, neskubama nutraukti darbinių santykių su priešpensinio amžiaus darbuotojais. Esant įtemptai situacijai darbo rinkoje, tikėtina, kad šiuo metu stebimos tendencijos 54–64 metų amžiaus grupėje išsilaikys ir vidutiniu laikotarpiu. Nuo 2017 m. Finansų ministerija projektuoja užimtųjų skaičiaus augimo tempo mažėjimą. Tokia raida tikėtina, nes dėl mažesnio 15–24 metų amžiaus gyventojų skaičiaus gyventojų struktūroje, mažiau jaunų žmonių papildys darbo rinką. Didesnio 54–64 metų amžiaus grupės užimtumo gali nepakakti užimtųjų skaičiaus augimui išlaikyti, todėl ateityje užimtųjų skaičius, tikėtina, mažės. **Užimtųjų skaičiaus projekcijos patenka į tvirtinimo atkarpą, todėl yra tvirtinamos.**

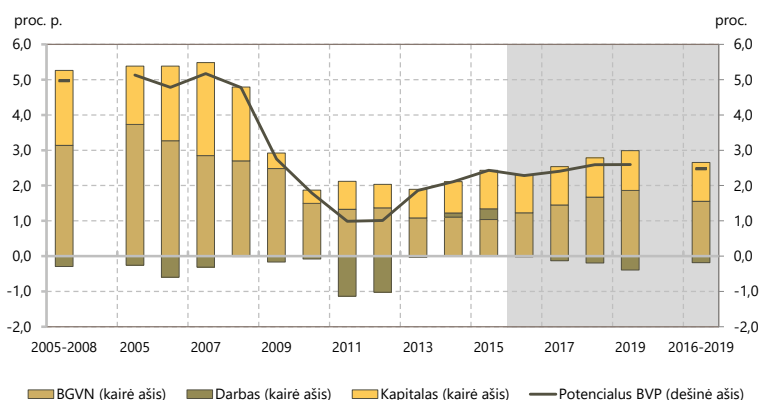
¹¹ Nuo 2010 m. iki 2015 m. nedarbo lygis sumažėjo 8,7 proc. p. ir per šešerių metų laikotarpį, kurio atspirties taškas yra finansų krizė, 2016 m. II ketv. pasiekė žemiausią lygį (8,0 proc.).

¹² Laisvų darbo vietų skaičius 2016 m. II ketv. išaugo 24,8 proc., palyginti su 2015 m. atitinkamu ketvirčiu.

2. 2019 M. PROJEKCIJOS

Tvarią ūkio plėtrą apibūdinantis Lietuvos potencialus BVP ir jo kaitos veiksniai rodo, kad šalies ūkis nuo 2009 m. tęsia lėtesnę konvergenciją, būdingą visoms Rytų Europos šalims.

5 pav. Potencialaus BVP augimas ir jo kaitos veiksniai 2005–2019 m.

Šaltinis – Fiskalinės institucijos skaičiavimai

prie jo prisideda bendras gamybos veiksnių našumas. Pagrindinio kapitalo fondo veiksnio įnašas, glaudžiai susijęs su investicijų raida, prisideda 1,1 proc. p. Neigiamą poveikį (0,2 proc. p.) augimui daro darbo veiksnys. Šio veiksnio kritimą 1,1 proc. p. lemia demografinė 15–74 m. amžiaus gyventojų projekcija. Neigiamą įtaką 0,9 proc. p. kompensuoja trys darbo komponentės: vidutiniškai dirbtų valandų skaičius, darbo užmokesčio augimo neskatinantis nedarbo lygis ir darbingo amžiaus gyventojų aktyvumo lygis. 2019 m. Finansų ministerija projektuoja, kad realaus BVP augimas sudarys 2,5 proc. **Kadangi Fiskalinės institucijos įvertintas 2019 m. potencialus BVP augimas yra 2,6 proc., ši projekcija patenka į tvirtinimo atkarpą, todėl laikoma tikėtina.**

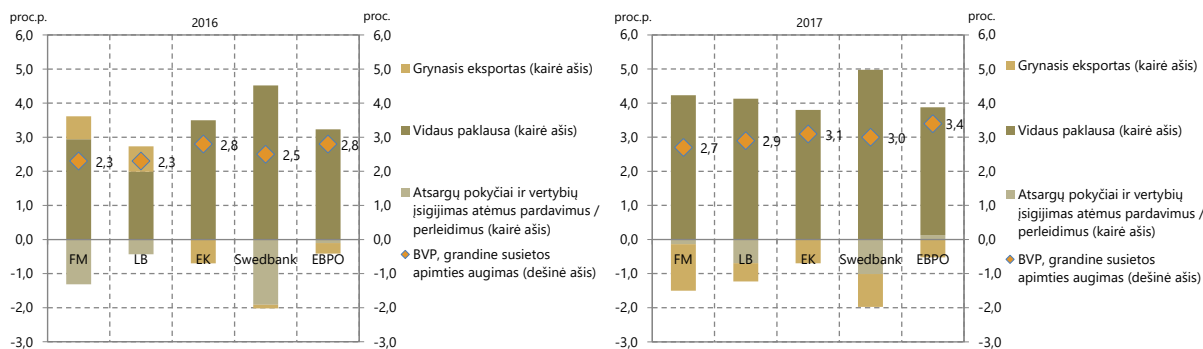
3. KITŲ INSTITUCIJŲ PROJEKCIJOS

Finansų ministerijos ir Lietuvos banko 2016 m. realaus BVP projekcija yra atsargiausia iš visų kitų institucijų ir siekia 2,3 proc. Sparčiausią 2016 m. BVP augimą projektuoja EK ir EBPO (2,8 proc.). Esminiai skirtumai atsiranda nagrinėjant realaus BVP projekcijų kaitos veiksnius (6 pav.). Visos institucijos didžiausią indėlį skiria vidaus paklausai, kurios įtaka BVP augimui svyruoja nuo 2,0 iki 4,5 proc. Neigiamą įtaką realaus BVP augimui daro atsargų naudojimas.

2017 m. lėčiausią realaus BVP augimą projektuoja Finansų ministerija ir Lietuvos bankas (atitinkamai 2,7 ir 2,9 proc.), sparčiausią – EBPO ir EK (atitinkamai 3,4 ir 3,1 proc.). 2017 m. atsigauant investicijoms, vidaus paklausos veiksnio įtaka toliau stiprės, tačiau BVP perspektyvas slopins neigiamas grynasis eksportas.

¹³ Išvados „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ 2015-09-18 priedas Nr. Y-10-1, B intarpas.

6 pav. BVP komponentų įtaka realaus BVP augimui 2016–2017 m.

Šaltiniai – Finansų ministerija, Lietuvos bankas, Europos Komisija, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, AB „Swedbank“

Finansų ministerijos, EK, EBPO, Lietuvos banko ir kai kurių komercinių bankų makroekonominių rodiklių 2016–2018 m. projekcijų palyginimas pateikiamas 3 lentelėje.

3 lentelė. Makroekonominių rodiklių projekcijų palyginimas, 2016–2018 m.

Rodikliai, pokytis per metus, proc.	Metai	Finansų ministerija	Lietuvos Bankas	Europos Komisija	EBPO	„Nordea“ bankas, AB	AB „Swedbank“
Paskelbimo data		2016-09-12	2016-09-12	2016-05-03	2016-05-03	2016-09-06	2016-08-29
BVP palyginamosiomis kainomis	2016	2,3	2,3	2,8	2,8	2,6	2,5
	2017	2,7	2,9	3,1	3,4	3,0	3,0
	2018	2,5	–*	–	–	2,8	2,5
Privataus vartojimo išlaidos	2016	5,5	4,3	4,3	4,1	5,2	5,5
	2017	4,2	3,9	3,9	4,0	4,0	4,0
	2018	4,0	–	–	–	2,5	3,5
BPKF	2016	–2,6	–3,7	2,5	3,3	0,0	4,0
	2017	6,3	6,5	4,6	4,7	6,0	9,0
	2018	6,5	–	–	–	3,0	6,0
Prekių ir paslaugų eksportas	2016	4,9	3,3	3,1	2,7	2,0	5,0
	2017	2,8	3,5	3,8	4,6	3,5	6,0
	2018	3,1	–	–	–	3,0	5,5
Prekių ir paslaugų importas	2016	4,0	2,3	4,0	3,0	3,0	5,0
	2017	4,4	4,1	4,7	5,2	4,0	7,0
	2018	4,6	–	–	–	2,5	6,5
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI	2016	0,7	0,7	0,6	0,8	1,0	1,2
	2017	2,2	1,8	1,8	2,5	2,4	3,0
	2018	2,5	–	–	–	3,0	2,5
BVP defliatorius	2016	0,7	0,8	1,7	0,9	–	–
	2017	2,2	2,0	1,9	2,6	–	–
	2018	2,3	–	–	–	–	–
Nedarbo lygis, proc.**	2016	8,0	8,0	7,8	8,6	7,8	8,0
	2017	7,2	7,5	6,4	7,9	7,0	7,4
	2018	6,6	–	–	–	6,6	7,2
Užimtųjų skaičius	2016	2,1	1,5	0,2	0,9	–	–
	2017	0,8	0,0	0,1	0,6	–	–
	2018	0,2	–	–	–	–	–
Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis	2016	7,4	6,8	–	–	–	–
	2017	6,2	5,6	–	–	–	–
	2018	6,1	–	–	–	–	–

* projekcijos neskelbiamos

** rodiklio reikšmė nurodytais metais

Šaltiniai – Finansų ministerija, Lietuvos bankas, Europos Komisija, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, „Nordea“ bankas, AB, ir AB „Swedbank“

4. RIZIKOS VEIKSNIAI

Fiskalinė institucija pritaria Finansų ministerijos įvardytiems ERS rizikos veiksniams ir tam, kad, norint suvaldyti dominuojančius neigiamus rizikos veiksnius, būtina neatidėliojant įgyvendinti struktūrines reformas ir užtikrinti palankią investicinę aplinką. Finansų ministerija, rengdama ERS, vadovaujasi EK ir TVF išorės aplinkos veiksnių techninėmis prielaidomis, Lietuvos bankas – ECB prielaidomis. Atkreiptinas dėmesys, kad visos išvardytos tarptautinės institucijos dėl išaugusio išorinio neapibrėžtumo po JK referendumo dėl narystės ES peržiūrėjo pasaulio ir Europos ekonomikos augimo projekcijas mažėjimo kryptimi, o tai neišvengiamai turėjo įtakos ir Lietuvos BVP augimo peržiūrėjimui vidutiniu laikotarpiu. Atsižvelgus į ateities sandorius, buvo šiek tiek padidintos „Brent“ rūšies naftos kainos prognozės, o USD/EUR valiutų keitimo kurso prognozės iš esmės nesikeitė. Palyginus ERS parengti naudotas technines prielaidas su ateities sandorių rinkoje fiksuojamomis „Brent“ rūšies naftos ir USD/EUR valiutų keitimo kurso kainomis, šių tendencijų poveikis ERS nevienareikšmis, nes didesnę naftos kainą atsvertų stipresnis euras JAV dolerio atžvilgiu.

4 lentelė. Techninės prielaidos ir rinkos lūkesčiai pagal ateities sandorius

Prielaidų nustatymo data	Europos Centrinis Bankas				Europos Komisija				Ateities sandoriai	
	2016-03-10		2016-08-11		2016-02-04		2016-07-04		2016-09-12	
										
2016	1,11	34,9	1,11	42,8	1,09	35,8	1,12	45,3	1,13	48,47
2017	1,12	41,2	1,11	47,4	1,09	42,5	1,12	52,7	1,15	52,74
2018	1,12	44,9	1,11	50,6					1,17	54,94
2019									1,22	56,90

USD/EUR keitimo kursas;

Naftos kainos („Brent“, JAV dol. už barelį).

Šaltinis – Europos Komisijos ir Europos Centrinio Banko projekcijos, Ateities sandoriai: <http://www.barchart.com>

5. SCENARIJAUS VERTINIMO TEISINIS PAGRINDAS IR METODAI

Vykdydama Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme nustatytas biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas ir vadovaudamasi Valstybės kontrolės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 3 punktu, Fiskalinė institucija per septynias darbo dienas nuo Finansų ministerijos parengto ekonominės raidos scenarijaus viešo paskelbimo turi pateikti Seimui išvadą dėl jo tvirtinimo.

Finansų ministerija Fiskalinei institucijai 2016–2019 m. ekonominės raidos scenarijaus projektą pirminiam derinimui pateikė 2016 m. rugpjūčio 25 d. Susitikime¹⁴ 2016 m. rugsėjo 2 d. pristatyta scenarijaus formavimo metodika, įskaitant pagrindines prielaidas ir išorinius rizikos veiksnius. Įvertinusi diskusijoje

¹⁴ Dalyvavo Lietuvos banko, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Ūkio ministerijos, Fiskalinės institucijos ir Finansų ministerijos atstovai.

dalyvavusių institucijų pateiktas pastabas, ministerija 2016 m. rugsėjo 12 d. savo tinklalapyje viešai paskelbė 2016–2019 m. ekonominės raidos scenarijų.

Finansų ministerija 2016–2019 m. ekonominės raidos scenarijų parengė vadovaudamasi Vyriausybės nutarimu patvirtintu 2017 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo planu. Jame numatyta, kad ministerija iki 2016-09-08 parengia 2016–2019 m. ekonominės raidos scenarijų¹⁵.

Fiskalinė institucija atliko rudens 2016–2019 m. ERS vertinimą. Vertinimas atliktas naudojant viešai iki 2016 m. rugsėjo 15 d. skelbiamus duomenis (jei nenurodyta kita data). Fiskalinė institucija, teikdama išvadą dėl scenarijaus tvirtinimo, vertina scenarijų, kuris apima einamuosius ir trejus būsimus metus. Lietuvos banko rengiamos ir Fiskalinei institucijai teikiamos makroekonominių rodiklių projekcijos apima einamuosius ir dvejus būsimus metus, todėl tvirtinimo atkarpos metodas taikomas tokių rodiklių pokyčių prognozėms iki 2018 m. – BVP palyginamosiomis kainomis, BVP defliatoriaus, privataus vartojimo išlaidų, vidutinio darbo užmokesčio ir užimtumo. BVP palyginamosiomis kainomis pokyčio projekcijai 2019 m. suformuojama tvirtinimo atkarpa pagal Fiskalinės institucijos apskaičiuotus Lietuvos potencialaus BVP įverčius. Fiskalinės institucijos naudojami ekonominės raidos scenarijaus vertinimo ir tvirtinimo metodai plačiau išdėstyti 2015 m. kovo 31 d. išvados „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ priede¹⁶.

Fiskalinė institucija tvirtina 2016 m. rugsėjo 12 d. paskelbtą 2016–2019 m. ekonominės raidos scenarijų, nes BVP palyginamosiomis kainomis, BVP defliatoriaus, privataus vartojimo išlaidų, vidutinio darbo užmokesčio ir užimtumo pokyčių projekcijos patenka į atitinkamo rodiklio tvirtinimo atkarpą.

¹⁵ Lietuvos Respublikos 2017 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016-02-18 nutarimu Nr.154, 11 p.

¹⁶ Išvados „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ 2015-03-31 priedas Nr. Y-4-1.